ԱՐԱՐԱՏ

Ա. ՏԱՐԻ. ՀԱՄԱՐ 19. 1851. ՅՈՒԼԻՍԻ 20

ԱՂԳԱՑԻՆ

Բարեբաղդութիւնն այնքան Հայոց Ազգի
ընդ Հոլանդիոյ Ռուսաց Տէրութեան

Հայոց Ազգի Պատմութեան մէջ յայտնի տեսնուածնք, որ երբ անցաւ Հայոց Ազգն ոսկերչին դարը, յետ այնորիկ երբէք Հայք չէին ունեցած այն բարեբաղդութիւնը, թէ որ այժմ ունին։ Թէպէտ ձիւնաբիտն սաներ, Հայոց Ազգէ Պատմութիւն ևս չէ ունեցած։ Զայն Պատմագիրներն թէ որ ունի՝ ազգի պատմութիւն չէ, այլ միայն Լատհատաց, Յունաց, Մատաստրաց պատմութիւն է. և նոքանով իմանում ենք որ այս քիչ ժամանակ Հայոց Ազգը ունեցել է այս թէ անուանով Մատաստր։ այլ նոյն ժամանակումն ազգին թիւ է ասել, թէ նշանակ է եղած, յայտնի չէ։ Թէպէտ և շատ ազգերու պատմութիւնն ևս այսպէս է։ Լաւ է որ այժմ մեկ մարդ ձեռնամուխ լինի Հայոց ազգի պատմութիւնը գրել, իբրև ազգի պատմութիւնը կ'գրի, թէ Հայոց ազգը այժմ քանի՞ աշխարհաց մէջ է բաժնած. խաղաղութիւնը քաղաքի մէջ թէ՞նչ ձէս ունի, թէ՞նչ պատմութիւն, թէ՞նչ ազատութիւն, թէ՞նչ յառաջադիմութիւն, թէ՞նչ սուտուր, թէ՞նչ կրթութիւն։ Մէկ. շատ սիրելուութիւն պիտի քաշէ այն պատմագիրը, ո՞վ որ ուզենայ Հայոց ազգի այժմեան դրութիւնը գրել։ Մա՛ղ երթայ տեսնել Աղբիկի Լիպիստոս քաղաքումը թէ Հայք թէ՞նչ վիճակի են։ Մա՛ղ երթայ տեսնել Պոլիս, Իզմիր, Պուսայ, Ադրիանուպոլիս, Բաղդատ, Բասրայ, Հալէպ, Շամ, սեռ-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

հաւատալ թէ նոր հանդիսանալն և հաւատալն պատուոյ սաս եղեալ,
որ Հայոց սկսեալ գոնա լեալ կրկնոյն բնաւորութիւնքն Լուսաւոր-
ութիւնք առաջարկեալ, ապրիլ մինչեւ երեսն հարկաւորն և
հաղորդաւորը, որ ազգութեան ծանօթութեանց մէջ մնանելոյ հասան
և հանդուցեալն դանեալն գտանց և արժանաւորութեանց և սասի-
ծանոյ։ Որ երիցի Հայոցն կարգեն զարդեալ սարքեալ հանդիսաւ-
թեան, ինչ օր ունին Հայոց ազգք սա Հայոց Ընդհանրութեան
գոյգ հարանարութեան ենթեալ. ուր որ Հայոց ազգը ոչ թէ
հաւատաց ազգի թաղաւորութեան ամենայն ազգութիւն
ներկի վայելեմ են, այլ էր բաղանելիք քարոզ ազգն ուրոյն
նուիրեանեալ ունենալով, ոչն ազգաւորութիւնքն են վայելեմ, զոր որ
ոչ թէ ազգ չունի։

Այս թէպ ասեմ հարաւորութեանց համար երբ Հայոց ազգը
ունեցել ազգեան ոնեալ և հարաւորութիւն. փառք Աստուծոյ,
փառք Հայոց Ընդհանրութեան. Հայոց ազգի մէջ հարաւորութիւն
թէ ազգաւոր և ազգաւոր մինչև նարարաղդի վիճակի ազ-
ազգեանց ազգն, կամ վասն է բարեմ. ոչխարասանք Հայոն ամե-
նայն ազգ հարաւոր է։ Թաղաւորութիւն լոյս է պատմոյ ասելիս
որ ազգը հարաւանալ։

Լոյն շնորհի ինչ որ ազգի հանդիսաւորութեան և հարաւորութեան
համար այս Ընդհանրութիւնք ոչբնութիւն է անում, քան է
անում Հայոց ազգի համար ամենայն լուսաւորութեան դռնիքը.
և Հայոց ազգը ուրախութեամբ և դոհութեամբ վայելում է թա-
գաւորութեան իրաւունքը Հայոց Ազգի մանկանց համար ոչ թէ
թագաւորութիւն միայն ամենայն անգ պատրաստել է Լուսոյ
բանքեր. այլ, հրամանն է տուել, զի ով որ կամենայ Ազգի ման-
կանց լուսաւորութեան համար ուսումնարան ունենալ, կամ ամենայն
հանգամ, կամ հրապարակական, կարող է ունենալ։

Այս ազգութիւնս չէ՞ որ թէպէս քարտարան Աստուա-
ծոյ և Աստուծոյ մարդարէքն մէջ Ասորեստանի Նինուէ
Ասորոց խնդրեալ ապաշխարեան կոչեալ կանգնեալ կամ Այս
անգամ Հայոց ազգը նոյնպես ուսեալ անձինք մէկ ժամանակի մէջ.
Թաղունք այն երկրի ազգեանքն այն որ ոչ է վախճանեալ Եր-
ուսալեմի քան հինգ հարիւր ուսեալ անձինք, որ այնպիսիքն են երկրալ
Ազգաբերեանց Հնդանանի և ասորոնք են Պարսկաստան Հայաստան
ընկալ ուսումնական ընթացքն, այժմ կան Պարսկաստանի մէջ և վայ-
երում են կանոնաւոր պաշտօնեաներ տուրքանոց փոխարեն

և ուռնիկը Մինչեւ թափիլն քաղաքումը (գնա դատաստանատանց մէջ՝) տա՛ր թէ քանի հարիւր անձինք կան, ազգաւ հայ, որդեգիրք Ռնմարանք, աղակերա գրոց, ուսեալ, կրթեալ, և արքունական ծառայութեան մէջ ունին արժանաւորութեան նշան, և թագաւորական ամենատաւ ուռնիկին՝ սրդիւնաւոր ասլրուստ։

Բայց մեր ազգը միայն այսքան չէ բարերարեալ այս Հզոր Ինքնակալութիւնին, և իւր գոհութեան պարտքն միայն այսքանով չէ կարող վճարել, կայ այնպիսի սրբազան, որ բոլոր ընդհանուր ըստութիւնը պարտաւորի ասել, որ արդարի ժամանակ որ կայ Հայոց Ազգի սերունդը աշխարհի վերայ, պիտի իւրեան երախտապարտ համարի Ռուսաց Աւարհատարած Տէրութեանը....

Մեր հնադոյն ժամանակի Կամենոլիկոսունք, որ գանկանում էին Հայոց Ազգին յանձնել Ռուսաց Տէրութեան խնամոյ ներքոյ, իւրեանց գանկութեան կատարումն առան Արքայն Յովսեփայ Երկրորդաց զուի Աջրաբեանց Ռուսաստանի Գաւազորդութեան ժամանակն, այն օրն յետոյ՝ որ լուս օրէ Տէրութեան խնամքն առաստաստ մեր ազգի վերայ։ Այժմեան մեր Ազգը՝ իւր այժմեան ընդհանուր բարեբաղդութիւնն անանելով՝ պարտաւոր է ամենայն որ ամենայն տեղ՝ իւր հաղորդ ջերմեռանդութեամբ ասել. Կենցէ՛ Ռուսաստան Կենցէ՛ Հայոց Ազգն ճարտարութեամբ։ Կենցէ՛ Հայոց Ազգն ասոնցիանն նոր Հայրենիք։

Ազգաբոյն

Լոր Ասիոյ Հայոց Հաստատութեան Բազաքական Կառուցուածքի, երկրաչափ ընտրութիւնն եղել է նոր տարբոյս սկիզբն Բազաքագրութիւն ընտրել է Գնուական և Ռուսական Ազգ Յարութիւն Պարոնեան Լարաբեան (այս վիպերգի անգամ) Ռաջին դատաւոր՝ Ազգ Սերոբէ մահտեսի Յովհաննիսեան Զարբոլեանց (այս դատ՝ Ազգ Սերոբէ մահտեսի) Երկրորդ դատաւոր՝ Ազգ Պատրիկ Յակոբեան Խալիֆեանց (այս դատ՝ Ազգ Գրիգոր Ալեքսանդրեան) Երրորդ՝ Ազգ Յովհաննէս Բրատիրեանց՝ Չորրորդ՝ Ազգ Գրիգոր Մարտիրոսեանց՝ Հինգերորդ՝ Ազգ Եղիա Սահակեանց Խաչատուրեանց։

Կենդ.

Եթէ մարդ կենաց հաւատարմ անցուցած վիճակ, փոյթ չէ՝ թէ

կարծ լինի կեանքը, որովհետև չատ կ՚հասնի այն աշխարհին, որոյ ա-
ղամն ապրումը անչատոր աշխարհի մէջ։ Ասա եթէ մարդ իւր կեանքը
առանց հաւատոյ անցուցած լինի, միայն չէ՝ թէ երկար է ապրել,
որովհետև չի կարող զանց առնել այն պատուհասի առիթն, որուն
չէր հաւատում՝ թէ կայ։ Այն անչատոր կեանքն միայն կամուրջ է.
որոյ ծայրն կամ՝ կեանք յաւիտենական է, կամ տանջանք յաւիտենական։

Ճոլիոսոֆեան

Ա՛հա այն քնչ տեսարան ոլորք լինէր, եթէ որ անատունները սիրու-
սիրուս ցած էին գալիս ասէին. ո՛չ թէ վազելով, ո՛չ թէ շտապելով,
ո՛չ թէ եռանելեն քշելով, այլ՝ հանդարտ, կամաց կամաց, կամաց
մատաղաշ արօտը արածելով. որչափ ժամանակ էր, որ կամաց խոտի
համ չէին տեսել։ Այս միջոց Լոյնահատեան, ինչպէս երկարեր Ադամ,
Ճարը բոլանչակ աշխարհի, համ լիազաւոր էր, համ դատաւոր, համ
քահանայ։ Աստուծոյ միտքը տալիս յեռ, և Աստուծոյ օրհնութիւնն
առնուլիս յեռ, մնածով՝ որ պիտի աշխարհն շինի։

Ամ մնածմունքներն նոր չէր։ Որնչ էր շինում արդ ա-
պանի մէջ այն բոլոր տարին, թէ որ չէր մնածում նոր
աշխարհը շինելու համար։ Միայն այն չէր խնամում՝ թէ ինչն
տապանին դուրս գալու ժամանակն, առաջ ասն որ երկրի վերայ
պիտի դնէ։ Ամ այն լաւ գիտէր, որ որչափ ժամանակ էլ որ մնաց
տապանի մէջ, ժամանակաւոր է, վերջապէս պիտի տապանին
երանէս պիտի աշխարհը նորին շինի, պիտի իւր աշխատանքով ապրի
Տնեմուսերը՝ որ կենդանեաց կերակուրը օր ըստ օրէ պատճառում, հաս-
նում. սեռեմուսերը՝ որ տապանի մէջի կենդանին մարդոց բաղմանալոյ
յարմար կեանք չէ. և թէ բազմանալին՝ քանակութեան տեղ պէտք
էր նոցա, մնունք տալու կերակուր պէտք էր Ճնաղ չկայր, որ
էր նոցա, մնունք տալու. կերակուր պէտք էր Ճնաղ չկայր, որ
Աստուած խոստացեալ չլինէր՝ թէ միւսանգամ պիտի
աշխարհը շինեմ։ Իւր քնական խնդիրը ևս կարող էր իւրեանն առաջ
հոգալ, թէ միչև վերջը ինչի պիտի Աստուած նոցա տապանի
մէջ բանտարկեալ պահի. կամ եթէ Աստուած աշխարհը միւսան-
գամ հարդելու չէ, ինչի համար ամենայն տեսակ գազանացին, ա-
զամ հարդելու չէ, ինչի համար ամենայն տեսակ
նատունները, թռչունները տարաւ տապանի մէջ. ամենայն տեսակ
սեմնոցք, ծառերու, խոտերու, բանջարեղերու, որն որ ջրի մէջ չէն
գիմանար։ Արեանն Նոյ ըստ դարձան և խնամատանն Նոյ. Աստուած

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Աստուծոյ միայն էր, կամենում
էր զբաղ իւր ոգեկոչս աւանդ։ Օրա առաջի և մարդոյ ձեռնամ
յամ էր։ Թէ ինչ դրած էր Տէրն Աստուծոյ։ Գիտէր ասումն
թիւանց Աստուծոյ պատուելիութեան։ Գիտէր որ Աստուծոյ դրախտին մէջ
ճոգոյոյ դուրս իւր զաւակաց Աստուծոյ օրհնութիւնն ունեցիցիցեն
ուստիցն էր։ Աստուծոյ պատիւ ունիցն մանուցանելոյ համար ան
մանեցուն յոյսերն էր որ իրաւ Աստուծոյ իւր երկիւղածութիւն կամ
նումէր Աստուծոյ գիտութիւնն ասելոյ, կամ Աստուծոյ ազօթ
քով բան խնդրելու, ոչ միայն հրեշտակներդ, այլ և [illegible] Աստուծոյ
հաստատեցուցիչ այն ժողովոյ մէջն էր [illegible] և այն զանազան էր
ինկնելի։ և [illegible] Աստուծոյ՝ ամէն անդամ դատաւորութիւնք քահանայ Աստուծոյ
որ նախահայրն էր աշխարհի [illegible] աշխարհի, դատաւոր էր
աշխարհի և իւր ոգեւոր քահանայ էր այն տեղ՝ ուր որ Աստուծոյ
պատիւ պարտուն տալոյ համար հրամայեցեալ էին։ Այս՝ այս Աստուծոյ
ահաւոր դեղեցիկ մատուցումն ամենայն, որ այն ամենայն իշխա
նութիւնքն, այն որ Աստուծոյ տնկեալ աշխարհի միջոցաւ ճառանոց և յանիրաւ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ուանալ մեկիմեկէ։ Ա՛յս Աստուծոյ անքննելի մարդասիրութենէն և իմաստութենէն էր, որ մարդկան թիւը սակաւ լինելով՝ մեկզմեկից չ՚հեռանան, և գաղութաց ձևերը չ՚բնկնին. այլ՝ ի միասին կենալով՝ այն տեղն բազմանան, և այն տեղն ուր որ առաջին անգամ՝ բնակվելին, լա՛ ճանաչեն, և մարդերովն մեծ այն յիշատակն, թէ ինչպէս համար այն տեղ բնակվելին, և ի՞նչ էր պատճառն։

(Շարունակութիւն կայ։)

ԲԱՐՈՅՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանկլինի գրոյցներէն

Իմ հայրս կամենում էր, որ իւր տեղանի վերայ միշտ մեկ քանի բարեկամներ կամ ուսուցչ մարդիկ լինէին, որ նոցա հետ կարողանայ մեկ օրինաւոր բան խօսիլ, և միշտ ուզում էր՝ որ առաքիւթիւն անէ հարիւրաւոր և օգտաւէտ նիւթերու վերայ, որ երեխայքը լսեն և միտքերը լուսաւորվին։

Ա՛յս կերպով շատ վայր մեր միտքը դարձուց այն նիւթերու վերայ, որը որ մարդուս կեանքի մէջ ճշմարիտ է, հանճարեղ է և փրկութիւն է։

Ընդէանք չէր խօսում կերակուրներու վերայ, որն որ բերվում էին սեղանը. և չէր հարցուփորձ անում, ըմբ է եփած թէ վատ հա՞մ ունի՞ ին թէ անհամ։ մէջն համեմները շատ են թէ սակաւ. կամ այս կերակուրն է լաւ՝ թէ միւսը։

Ա՛յսպէս ես մանպաշ երեխայութենանս ժամանակին սորվել էի՝ այսպէս բաներու վերայ չ՚խօսիլ. և երբէք միտքս չ՚էր բերում, թէ առջևս ի՞նչ կերակուր կայ։ Յետ այժմ ես կերակուրներու վերայ ես այնքան սէր ունիմ՝ որ ճարէն չեմ՝ թէ որ ինձ հարցնեն՝ թէ ի՞նչ կերաք, հազիւ թէ կարող եմ ասել։

Ա՛յս առիթութիւնէն ես այս օգուտը հանեցի, որ ճանապարհորդութեան ժամանակը՝ սովորում էի՝ որ իմ բնիկներս լա՛ լա՛ կերակուրներու սովորած լինելով, երբ որ չէին կարողանում իւրեանց ուզեցած կերակուրը գտնել, կամայ ակամայ մնում էին քաղցած. այլ ես միշտ միօրինակ էի կեանքս անցուցանում։

Իմ Հայրս շատ անգամ ասում էր ինձ տեսնել՝ թէ ի՞նչպէս են աշխատում արհեստաւորները, որ իմանայ՝ թէ ես ի՞նչ արհեստի սէր ունեմ, որ ինձ մէկ արհեստ սորվեցնել ասայ, որ ես այն պատճառաւ մնամ իմ հայրենիքիս մէջ։

Այս բանն պատճառը այն եղաւ, որ ես յետո ժամանակաց շատ սէր տուի արհեստներուն, և այնքան արհեստ սորվեցայ, որ պէտք եղած ժամանակը՝ ամենայն լաւ իմ ձեռօքս կարող էի շինել։

Իմ բարեկամիս հետ շատ վիճաբանութիւն էի անում, և այնքան սկսում էինք մէկդիկու յաղթելը, որ՝ վիճաբանութիւնը դառնալ էր մեզ հատնոր գլուխներ։

Այլ վերջը իմացայ՝ որ լաւ բան չէր վիճաբանութեան սէրը։ Այն կամաց կամաց դառնում է վատ բնութիւն և վիճաբանութիւն սկսող մարդը՝ ընկերակցաց ծանրութիւն կ'դառնայ, երբ որ ստանայ վիճելու բան չի լսուիր։ Այս բնութիւնը շատ անգամ ո՛չ թէ խօսակցութեան մէջ, այլ՝ ընկերակցութեան մէջ թշնամութիւն կ'ծնէ։ Բայց լաւ է՝ որ շատ բարեկամ ունենաս, քան թէ շատ խօսել գիտենաս։ Այլ որովհետև ես իմ հօրս տանը շատ Աստուածաբանական գրքեր էի կարդում՝ վիճաբանութեան շարադրած, այն պատճառաւ իմ մանկութեան ժամանակին այս իմ բնութեանս մէջ դանակցաւ։ Բայց երբոր տեսայ՝ թէ հանճարեղ մարդիկ այդ բանէն հեռու են կենում, ես ես ցանկացայ և հեռացայ իմ գլուխս ազատել նրանից։

Ի երջանիս ինձ հատնոր սովորութիւն շինելի չափաւորապէս խօսելը։ և թէ մէկ բան կամենում էի հաստատել, որ կարելի էր՝ թէ այլը հակառակ խօսէին, ես բնաւ չէի զարմանում այս բառերը՝ ի՞նչ կարելի, սատանայ այլեայլութիւն։ և այլ սոյա նման խօսքեր։ Այս ասում էի. կարող իմ, հաստատ իմ. ինչ այսպէս և էրնում, ինչ այսպէս պիտի ընի. կամ՝ էրնի ինչ ճշմարիտ են ասել այս այսպէս է պատահել։ Այս խոստովանում եմ, որ այս սովորութիւնը ինձ մեծ օգուտ տուաց, այն ժամանակը, երբ որ ես կամենում էի սրբոց իմ խորհուրդս ընդունել տալ։

Այլ որովհետև ամենայն խօսող՝ կամ սոլքեցնում է կամ սոլքում է, ես ցանկանում եմ, որ հանճարեղ մարդիկ իւրեանց խօսքը չ'տան մեն վճռաբար և կարելով, որով միշտ լսողը վիրաւորվում է։ Ինչպիսոյ բանասաղմը Պիտի ձշմարիտ է ասել. պէտք է այսպէս իրար կամ մարդոց, որպէս ինչ ընտա մտաւոր չէիս իրարանց։ և անյայտ բան իմաց անելու ժամանակը այսպէս ասես՝ որպէս ինչ իմանում իս նորա հասարակը

[illegible] Գրիգոր Լուսաւորչի մէջ երեսուն բնաւորութիւն (Գիրք) կայ և իմաստասէր (Փիլիսոփայ) և հիմնադրողներ (հոգեւոր) մարդ և տղայ Աստուծոյ մէջ մեծ պատուոյ արժանացած։

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻՆ

Աղերս և երդմամբ դիմելու համար

Յորժամ յոգեմտից կոչին կարգիր անուանս, մինչ ի վերոյ անցանիցես զոյս։ Եթէ ասեն՝ ի մեզ մնասցի՝ անդրէն դարձիցես։ Յորժամ զանուանս մեր ասասցեն՝ անդրէն դարձիցես։ Եթէ երկնանցն ասեն՝ զոսա անդրէն դարձիցես։

Յորժամ կարգիր գոռնոց լուանցն կամ մեր, երկար անդրէն դարձիցես։

Յորժամ լուանցն բակ ասեսցուք, եթէ բանն մեծ է՝ մեր զոսա, եթէ փոքր է՝ մեր զհոսա։ Յորժամ յարձանից զնոսն ասեն՝ դարձիցես։ Յորժամ լուանցն դոռն, և պարտ մեր մեզ հիւրասիրել՝ մերոյ դարձիցես։

Յորժամ քաղաքն անեղծ, և ոչ՝ ոչ ասեն մեզ, մեր և կարասցուք բարձեալ անդրէն դարձ։ Եթէ չարաւորն անդրեալ՝ անկանիցես, կարասցուք թեան դարձ։

Յորժամ ծարեալ ասեն և մեծ երդմամբ և ասեն՝ մարդիկ՝ դարձիցես։

Յորժամ երկիրքն դեղեն երդմամբ, մարդոյ դարձիցես։ Յորժամ՝ ի մեզոս ասեսցուք, Թուրք ասեն Հոռոմոցն, անդրէն դարձիցես։ Յորժամ Հոռոմ դարձեալ ասեն Տիրոջոյն կամ ի Մեծարոյն, կամ Հրամանատարն՝ անդրէն դարձիցես կամ հոգեալ։

Եթէ մեզ ասեսցուք հոգալ երդմամբ, անդրէն դարձիցես։ Եթէ երկիրքն չարաւոր երդմամբ, դարձիցես։ (Հասարակաց Գրոց)

ԿԱՐԱՆՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ասուածոյ (Ասուածոյ)

Յ. Յ. Թ. Ամենայն ամենեցուն հաստատ Թ. մեկ հաս Եղանկ (Գրոց)

գիրքն) տալ. Կ՚ասեն թե Հռոմերու (Ռոմայեցիներու) և ուրուն վերաբերեալ (էսահանեան) կարծիքներն սա են, կամ՝ մ՚Հռոմայոց ծկրտելի. խակ մարմնին մեջ ունենալ՝ բայց Ի կարգքը և Հեռատեսիքը (Ռոմայեցիներու պրիեստ) ձեռք (կամ՝ հրամանքն) Կանանց հանելեր կարմիր շրջելով (շրջանով) և ոգիրան վասնզուն և կանուց էն, որ ունին մախանոց այսպէս քերթուց և փաղաքանքներ չէ կարող։ Վասն ունի մեկ փոքրիկ կանանց, ոսկե գոն ընդարձ, այնպէս պայծառ վարդան, որ երբ արեգական հրոյը վրէն կ՚ընկնի, կ՚կարծես թե մեկ պատիկ սատ է՝ որ կ՚վարի։ Կարոր ան, և գրուտա, (անանց՝ Բայց Բանաց Ռ՝ Ընդ) բարակ երկայնաձիւնը մեկ փարիկ գնդատեղի (Խանդ, գորգ) տալ։ Խարբերը (ուրիշ) իրարա զգոն, անիրաակասուն շարաշարամբ, և հորա գոյնը (գանգ) վրա տի փոխանակ անդամար Ամենոց կարդ ունի՝ բան գատես փոքրիկ Հռոմն չկայ. բայց թարգմանն գեղեցգոնց արտաքրաբանեանց մեկն է։ Բանաթիւնը պարզևել է այս պատիկ Հռոմեական ամենայն արդարները, ինչ որ այլ Հռոմեաներու բաժանել է ամէն մեկին, մեկ երկուսը։ Ամենիուիթիւն, արդարարարութիւն, գեղեցկութիւն, և վերաբերեալ գոյնդ ոյնը պարծանութիւն, ամենայն ինչ հասել այս բնութեան մի բանակն բաժին։ Որոնց վերաբերեալ Ծրագրի նման լայն են սարքը զարդերու (դեղանոցներ) յակինթ (հայանց) և տարդիսն (աստղ.) բնաւ ինչն հաղիւ թող կամ՝ փոշի չունենք, չէ փոշոտիլ։ Համարեա թէ բոր բոյր կենդանի մէջ Հրաշալի, և հարու թէ մեկ բարեկ տալ, նրանց իրանց խառնի կ՚կոչէն, Հնաբեր Ամերիկ և ուրիշ մեկ ծաղիկներ գեկ Ի միւսը Հրաշալի, և իւր գեղեցիկ լեզուով Հրաշալի ձայն գիրք։ Այս Հռոմայի փոքրիկ լեզուներ Հանման պարզ խոշորագոյն բայց շատ նրկոյն է, և ձայնը երկու մասն է բաժանած։ Հռոմերը շատ սարսափելի և. շատ սուր, և. Հռոմերու ժամանակն մեկ երգելու ձայն Հնանի։

Մեզանի որ այս փոքրիկ Հռոմայոց ձայնիներ բերուն, թեպետ և այ կարգ բաներ քարերու է՝ այս որքան են ծաղկանոցներու վրայն արդ շատ նման փոքրիկ և կարգ մեղու խառերը, և բարակ բարակ նման կարմիրներ, և այս նրանց գեղեցիկ բաներն բարձրանալ բայց լինում էն շատ լաւ շնաց, և իւրաքանչիւրանալիութիւնով, և պատուութիւնով և փաղկանութիւնով, նման են լինում շատ լաւ կարգաց մարդկանց։ Բանաս (գրաս) դեղեցիկը Ի ժողովէ։ Այլ բանը Ի շինէ։ Բանաս ոչ ունի, ոչ ունի, տեսնէ՝ լեռ այն բանը շինելու ժամանակ՝ այն փոքրիկ Հռոմայոց ընդարձակը բնչպէս տեսնուում Հռոմն է ասում, ինչպէս բնութեան ամէն մեկ վարուն գոյերը, գեղեցիկ է, ուրախանում է և մեկ ոգի նոր յայտ

մաղ է այն իւր դրծոյն շինութեանը, որ իւր ձագերու համար պիտի
օրորոց դառնայ, վերը ընելով դուրսն է դրսառում, փողեցնում, առ-
աջ ընելով՝ ներսը։ Երբոր կամենում է իւր բունը ոյնպէս շինել, որ
քամին կամ անձրևն երկիւղ չունենայ, կամ քարը առելի ամուր
լինի, ժողովում է խէժտա ծառի կիճերներ, և բունի դրսի կողմն
կպցնում։

Բունը սարքում է նապիզի կամ փոլիթուքալի (ապելանի) ծառի
ճիւղի վրէն կամ երկու տերևի (էուքալիպտի) մէջ։ Բունի մեծու-
թիւնը լինում է կէս ձիրանի չափ։

Այս բունի մէջ կու դառնս հասարակօրէն տիսուի չափ մեծութեամբ
սպիտակ ձուաներ։ Էրը և ոչնը փոփոխակի թուխս կնստին այն
ձուերու վերայ մինչև տասն և երկու օր։

Երկուտասաներորդ օրը ձագերը դուրս կ'ելանեն, մէկ մէկ հասարակ
հանձի չափ։ Իրենց տարը կ'ասի. թէ ես երկնչը տեսած չեմ՝ որ
հոգա մայրը նոցա կերակրած լինի ոչ լանով, բայց միայն թէ տուել
է ձագերուն ձգել իւր լեզուն, որ ծաղիկից քաղելը հիւթերով
օծած է եղել։

Ոչինչ չէ կարող համեմատիլ հաւատարիմ ոչս թռչնակի աշ-
խոյժութեանը։ Իւր մեծութիւնը կուռցէն մինչև տուռը հարիւ-
կ'լինի երբը մատնուչափ։ Բանց արտամղութիւնը, կամ ըսե՝ ա
քսութիւնը, անհասատալի է։ Շատ անգամ տասիկ կատաղած
հարձումներ այնպիսի թռչունների, որ քանի անգամ մեծ են քան
նոքա, բռնում են այն մեծ թռչունները, երբոր կու հասատար
թռչուտումեն, այնքան կատաղի ծեծումեն նրանց, մինչև որ իւրանց
այն վերջին զարկ վերջը հանումեն։

Շատ անգամ ես մեկզմեկու հետ խրանց մէջ պատերազմումեն
խիստ անհամբեր և սրտատ լինելով, երբոր թռչունն մեկ ծաղկան
մոտ, և տեսնումեն որ ծաղիկը թառամած է, իսկոյն բարկանալով
այն ծաղիկի տերևները թերթելը սկսում՝ պոկում ձգում են։

Լոր ուշադրիր կամ Ամերիկայի ջերմ ու տաք կողմը կան այս
թռչնակներին շատ տեսակները։ և բազմաթիւ են յոյժ։

Այն թռչունները որ ամենայն թռչունեն Արևելագրէն գտնվեր-
ին հետս՝ կամ դէպ 'ի Հիմալա, կամ դէպ 'ի Հորան, շատ եր-
կար չեն մնում այն տեղ։

Հանապան թէ Արեղիպտոս հետ են մանգալու։ Արեղիպտոս հետ
'ի միասին յառաջ են գնում և յետ են դառնում։ Օ Հիմալա
թռչերու վրայ միշտ գնում են այն տեղերը ուր յաւիժական

ԹԸԼԻՍՍ

Գ.

ԷՄԲԵԼՈՍԻ ԼԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մէկ հատ երիտասարդ մնացեր Ընտոն լսում է՝ որ Լիբանանում մէկ ժամանակ մէկ հատ մարդ էր գուրս եկել Թալիսարոյ անունը, որ երբ ուզում էր՝ անհրևոյթ էր լինում, երբ ուզում էր նաւով, որ երբ ուզում էր՝ Վուսմբոյ էր երևում, երբ ուզուներբ երևում էր. երբ ուզում էր Վուսմբոյ էր երևում, երբ ուզուներբ փարեժ էր դառնում։ Ընտոնն շատ զարմանում է այդ բանի վերայ, ինքը միտքը տալիս է հրամա՞ որ այդ հնարը տանի։

Մէ՛ մի՛ջոց լսում է Ընտոնը՝ որ մէկ երիտասարդ էլ այդ հնարքը տարել է. երբ կամենում է անհրևոյթ է լինում, մանում է բաղանիք, և զանազան տեսակ խաղատակութիւններ է անում. Նա առաւել վառվում է պրոի յաջողութիւնը. սկսում է ամենայն տեղ սմին մոգում հետ այդպէս բաներու վերայ խօսք դնել, այդպիսի բաներու առարկութիւն անել. որ դուցի՝ թէ մէկ մարդու բնութեան կարողանայ մէկ իւրեան ցանկացած բանը լսել, որ որոնի կրուկը հանդէս։

Մէկ օր պատահում է մէկ ճանապարհորդ պանդուխտ մարդու, և սկսում է նորա հարցուփարձ անել, թէ արդեօք այսպէս բան կ՚լինի՞, կամ կա՞յ աշխարհի երեսին այսպէս բանի գիտակցող։ Պանդուխտը տեսնում այս երիտասարդի խորհուրդները, խնայում է, և տալիս է դրան մէկ հին ձեռագիր գիրք մաշտակի վերայ գրած, և պատուիրը է տալիս, որ շատ զգուշութեամբ սկսի այն գիրքը գործ խածել։

Ընտոն որ այս գիրքը ձեռքն է առնում, պրոի մէջ մէկ անպատմելի ուրախութիւն է զգում. ամենայն կողմանց որպէս թէ յաջողութիւն և բաղդաւորութիւն է տեսնում. վնում է մանում է իր սենեակը (օնակը) ձեռնարը գոցոցոցել բաց է անում այն գրքանչիկի գիրքը, որ ինքը սկիզբն գրքով, կարմիր, կանանչ, կապոյտ և գինեգոյն հեքիաթով է գրած. վերէից մուշկի և տանպարի և բրոնզ

ՀՐԱՄԻ (գոգիրանի) հատեր է գոյնս և սկսում է կարդալ՝ Պատմում է այն սեղմ, ուր որ ասվիցեալ է անվերջանալի լինելու հրամանը քանիցս անգամ կարդում է. ասենում է որ շատ հեշտ և անիծեալ բան է, միայն ամենեքեան գլուխ անց կենան։ Ի երջանիս մնացեալ մնացեալ՝ յաժարում է, որ Յովհաննէսի երկարությունը չհարցնեն, այլ բանին հետևանքը լինի։

Ինչպէս որ խարտոց վերջը գրած է, վասնզի առաջին ածած հատն (հարկիրը) առնում պահում է։ Երբոր գայանոր գալիս է, որ օրը ուր սեղ որ առաջին անգամ ծղնեռնեմ է անում, խնդրեն մեկ ոտքի կոտնեմի վերայ հոլին անդամ մեկ սեղ գտցու է դալիս. և խնդրեն այն սեղը վերում է, գտնում է ածուխ (գոլեանք, ածուխ)։ Այս ածուխը առնում է, և այդ գլուխած վառեմի հատ վերայ գրում է տալ յուռուվը (գեղեցիկ)։ Ապա գնում առնում է այն հատն թաղում է թաղարի դիրքանոցը (գերեզմանոցի) մէջ. երբ որ քառասուն օր այն հատն այն տեղ դիտաց, գլուխ ուռանոց իսարու. և առանց երեսը բաղանցու. երթայ այն հատն գերեզմանատունն առնու. այն օրը ոչինչ չասաս, միայն երեսը ծամ նիս. նրանց երեխային առանց մարդոց հետ խոսելու՝ այն հատն խարբ, սպանումը մեկ կողմը դնե. գնումը մեկ անոմի (անուն) մէջ ածե. այն գլուխած ածուխն ձեռքդ, մէջը խառնե. որ կդառնա մեկ ապ. ծանելիք. այն սև նիւթը երկու աչքին քսե. և դիակ նայելիքն առաջ կոնանի՝ որ նոխոի աչքին գեղոյց կոյն վրայ նստած է մեկ մատ. ՀՈՐ ժամ-երթայ-այն մարդու գլխին դրանք վանցնե, և երկոքն մանեի եկեղեցու հոգամիք. թե մարդ, կ՝ աղաղակի այն մարդու ձեռքը թե՝ ոչ, միտա կ՝ առանց։ Թե՝ որ առանց միտա առանցքն այն գրանքը կարդանց գլխին, ցնորհեալ որ Յովհաննէսի որ գրանքը գլխին անենաց, անվերջանալի կլինի, և ոչ որ իրեն չի տեսնիր։

Երբ որ լրացաս քառասուն օրը, առաջարկ առանց երեսդ լուանալու՝ լաւ լուա, գնաց գերեզմանատունը, և այն հատն թաղած տեղին առաջ բերեց իր տունը։ Այն երրորդ օրը ծամ կերայ. երբ կերին հատն կոտրեց, գերեզմանի հետ խառնեց այն գարեջուր գլուխ և շինեց մեկ սև ծծանիք, և այն ծծանիքում ուրիշ օձեր գնաց կանգնեցաս մեկ եկեղեցու բանի դրեցիր, ուստի որ գլխի նամակը անցնիր։ Յանկարծ տեսաս՝ որ նոխոի տարի տակի գրանքն ծուլի նման տեսաս հեռանալ վեր ելած ելնել. և նախերը ելնելու. գրանք տարաց գլխին գլխին նստած էր մեկ մարդ, հեռին ուներ մեկ երկար վարդ գանգրանի նման։ Երբ այն կոլ մարդուն գերեզմանի

բանի գրանը, ուր որ Ներսեսի նամակն էր, սիրտը լի յուսով և երկիւղով, կամաց կամաց դնաց Ներսեսն այն կողմն եկեղէն, և այն մարդոյ գրակը առաս. փոխան եկեղեցոյ բանը բաց դեռ ևս չէր կարողացել մի ակնչ թաց կիսալ, որ այն սքանչելի գրակը սեղ հանեմ, մեկ էլ ասենես որ սուսանալիսն հայծոմի նման եկաս. հա առաս այն մարդոյ գաւազանի ծայրը Ներսեսի ձեռքէն ելը լնկաս գրակը և այն մարդը մեկ երկու էլի կպարոյ գաւազանով Ներսեսի գլխէն և ասիրուն, առաս գեանէն գրակը և հայհոյելով գնաց։ Մէ ասեր՝ որ այն մարդը նախրապանն է Եղեշ. այն օրը մէրկ գաղրած լինելով, նստել է վանի վրէն, որ հանդարտանայ բոյց երբ եկեղեցոյ գաւոյը հանում է, պառնում է այն Ներսեսի վորձուքիանը և հարկա ուզումն կարոզանում է գրակը ազատել գերուքիանէն։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Լաչէ

Ամէն գարդ անցաւ գնաց,
Դարդուս կիանքը ինձի մնաց.
Իմ երկրումն չդիմացայ,
Քանիկ գարդը նոր կանցայ։

Մէն զարմանամ՝ էյ գուշարուն,
Թէ ինչ հնար էլաւ որ սարուն.
Զարմանում է Աստուծը մեր,
Ինչ ինչ խեղճի՝ Ան է մեր։

Ամէն ակամէ դէր մարդ է տուն,
Ամ ինչ գրդ գանիք՝ ամենքը պիտուն.
Թէ որ կուշտ արկանէ հոգը,
Պարտք լինիս՝ չկարիս զոհզը։

Կանանց հանեն, տարեն տարեն,
Կամ զարտանանին անդամանքը։

Կամ լեռ ոմանց՝ ասլրանք մինչև,
Բայց դու չունիս երկու խոչակ։

Տասին սուփրան՝ ի ապնիս Հոխ,
Բայց քեզ ցամաք՝ հաց, և այն փոխ։
Լեռ՝ ոչ անց կենայ՝ շատ երկար վախտ,
Գնալի բայլի՝ քեզ մին հոր բաղդ։

Քոյ գիտութիւնն բաց լեռ՝ օրէ,
Զուն չէ գիտոց՝ օր և տարի։
Լեռ որ կուգան՝ լենկ լարէ,
Ինչոդ գնան՝ գուլեան վարի։

Գիտա՞ս անցան՝ ոսկի ամը,
Լաւ պատուական՝ ուսման ժամը։
Ինչ որ եկան՝ ոսկւոց զամը,
Փոխան կորան՝ դիտոց համը։

Գոյր Գ. Պապայ Բոբոյեան Կարգիանենց Աբգարեան

Յայտարարութիւն։

Ամ որ իմանայ իւր շահու համար քան պէտք պալ պարտի ինդրել Բարբարա Լարգեան անունեան իւրանանցիւր լոր պատի մեջ եղելի արքան։
Լինի գիր մէջ ասորերոց գրոնք անուն Բարբարա Լարգեան, նոր խորդ մեջ հաս ջել սանանալ
Բարբարա իւրանանցիւր շարքի ը ի հրատարակիլան։ Գրեան ի Ամիրեանց մեջ մի հանելի։ նոյ արարաց իրեն հանելի արքան։

ՏՓԽԻՍ։
Печатать позволяется
Тифлисъ. Генваря 20 го. 1851 года.
Цензоръ Солдатскій І. Орбели.
Խմբագրեալ Հրատարակեալ Տ. Գրիգ. Պապայեանց.
Ի Տպարանի Տեառն Գրիգորի Պապայեանց։